

כלב הנושך ואיסור יהוד

חברת ביטוח

שו"ת תשב"ץ חלק ב סימן רצ

וכל זה הוא אפילו דיניהם כדינינו ואין בעמידה לפנייהם זולתי עלוי דתם. אבל אם דיניהם אינו כדינינו הדבר פשוט שהוא אסור והדן לפנייהם הרי הוא גזלן ופסול לעדו' עד שישלם מה שנטל ממנו שלא כדינינו אע"פ שהוא [זכה] כדיניהם. ודבר זה לרוב פשיטותו לא ניתן ליכתב.

תשובות והנהגות כרך ג סימן תמד

שאלה: תביעת פיצויים בערכאות מחברת ביטוח בבעלות יהודי

נשאלתי מבן תורה שבתו נפצעה קשה, ותבע בבית משפט פצויים מחברת ביטוח שהיא בבעלות של יהודי סכום גבוה מאד, ולדבריו יש לו סיכוי רב לקבל הסכום בערכאות, ואילו היה פונה לב"ד של ישראל לא היו מחייבים את חברת הביטוח בסכומים גדולים כאלו ויפסיד הרבה, ע"כ הלך לערכאות, רק שלבו נוקפו על ההליכה לערכאות שהוא עוון גדול מאד.

והנה ענין הביטוח היא שלמבוטח לא יגרם הפסד וע"כ אם יחבול המבוטח או יזיק על חברת הביטוח לשלם ולפצות הנחבל או הניזק, והנה בזה"ז שאין דנין דיני חבלות מבואר ברמ"א סימן א (סעיף ב) שע"פ דין תורה אפילו שבת ורפוי אין דנין, ואעפ"כ חברת ביטוח מתחייבת לשלם סכום גבוה מאד כפי שפוסקים בערכאות, וכל מבוטח משלם דמי ביטוח אדעתא דהכי, וכיון שאנו נוהגין לפייס הנחבל בסכום הנראה לבית דין כמבואר ברמ"א שם, מסתברא שכאן ראוי לחייב בסכום הגבוה כפי שרגילים לשלם ע"פ ערכאות, שאדעתא דהכי הם משלמין ומקבלין דמי ביטוח, ואנו מחייבין לשלם לא מדין חמשה דברים דחבלה שאין דנין בזה"ז, אלא שהנחבל דורש בצדק לקבל סכום גבוה להתפייס שהרי החובל לא מפסיד, ומצד חברת ביטוח הלוא אדעתא דהכי התחייבו תמורת הכסף שמקבלים מדי חודש בחדשו, וע"כ דמי חבלה ופיוס לנחבל הוא כפי מה שרגילים חברות הביטוח לשלם, והכא דחברת הביטוח משלמת אין החובל מפסיד לשלם כסף רב, וע"כ נראה דמצד היושר והצדק יש לשלם לו כפי המקובל מה שחברת ביטוח משלמין, וחברת הביטוח חייבים לשלם לו מדינא כיון דאדעתא דסכומים כאלו התחייבו כתמורה למעות שמקבלים.

ויש להוסיף עוד ע"פ שיטת הרמב"ם פ"ה דחובל ומזיק (ה"ו) שזנק וצער דינם כקנס והמודה בהם פטור. וביאורו נראה שבעצם אין שיעור לסכום שראוי לשלם עבור נזק וצער, רק שפוטור עצמו בשיעור מסוים כדין תורה, והואיל ואינם תמורה ממש נקראים קנס ולא ממון, ולפ"ז כאן שיכולים לחייב החובל יותר ולא יפסיד, ראוי לחייבו, ודוקא בזה יתפייס הנחבל, שהרי אמרו בס"פ החובל דאע"פ שנותן לה' דברים אין נמחל עד שיפייסנו, ולכן יש לחייבו בפיוס ממון אם אין לחובל הפסד ממון מזה, וחברת ביטוח אדעתא דהכי קיבלו דמי ביטוח ושוה להם לשלם במקרים כאלו כפי פסק הערכאות.

מיהו למעשה קשה להתיר ללכת לערכאות שאיסורו חמור מאד, ובשו"ע חו"מ (כ"ו) שהוא מחרף ומגדף, ואפילו כשדנים כדיני ישראל, ואפילו נתרצו הבעלי דינים לדון בפניהם, וע"ש בביאור הגר"א בשם המדרש תנחומא שכופר בכך בהקב"ה ממש, וע"כ חייבין ללכת לדייני ישראל. אבל באופן שמנהלי החברה ודאי לא ילכו לבית דין לדון כדיני ישראל, יש להוסיף במכתב ההזמנה לערכאות "אם אין רצונם בבית דין". אכן נראה שאין לדיינים לקחת דוגמאות מפסק דינם ולקבוע אצלנו כן דגם זה דומה לאיסור ערכאות, ע"כ לדעתי יש להניזק או הנחבל לתבוע את המזיק או החובל והחברת ביטוח לבית דין, ועל פיהם יקבלו היתר ללכת לערכאות, שעל דעתם נעשה הביטוח, והם התחייבו לשלם הנזק, אבל אחרי פסק דינם יבואו התובעים שוב לבית דין והם יקבעו הסכום הסופי, ולפעמים יוסיפו קצת או ימעטו, אבל התשלום בהא ע"פ פסק בית דין דוקא, ואף שיש בזה מדה מסויימת דייקור ערכאותיהם, מ"מ כיון שפסק הדין הסופי הוא בדינו, דעתי להקל ולא יפסיד הנחבל מפני דין תורה מה שחברת ביטוח רגילים לשלם לו, וגם באופן

הנ"ל מכבד דין תורה"ק, ועיין סמ"ע חו"מ סי' ס"א ס"ק י"ד דבמקום שאין איסור לדייני ישראל לדון כדייני עכו"ם, והיינו כגון שנתחייב האחד לחברו להשתעבד לשלם עפ"י חוק עכו"ם, ידונו דיני ישראל באותו זכות שיש לו לפני דייני עכו"ם מאחר וקיבל עליו וחייב נפשו בזה, אמנם להכרעה סופית למעשה בקשתי לשאול עוד בעל הוראה. כעין זה הוריתי במי שנחבל ע"י מכונית באופן שאין חיוב מדין תורה כמזיק, ודרש דמי ביטוח וקיבל סכום גבוה מאד, והמזיק טען שמפסיד שמעכשיו יגבו ממנו יותר דמי ביטוח (מנהגם הוא שמי שגרם הוצאות לחברת הביטוח, גובים ממנו דמי ביטוח יותר יקרים), לכאורה כיון שיסוד החיוב בזה"ז הוא שאין לו הפסד, ראוי לנכות מעט כדי לפצותו על ההפסד שנגרם לו, ולנחבל נשאר סכום מספיק והחובל אינו מפסיד כלל. אמנם מאידך יש לומר שכל הנוסע במכונית היום במדינה כאן, אדעתא דהכי שאם יוזק או יזיק מקבלים מביטוח, ואף שמעלים מעכשיו דמי ביטוח, ע"כ אין לו שום תביעה כלל שאדעתא דהכי נהג במכוניתו.

רבי עקיבא איגר חושן משפט סימן ג

[שו"ע] והם דנים. נ"ב בשו"ת מגן גבורי' סי' ה' כ' בשם הרש"ך ח"ב סי' רכ"ט על מחלוקת בין תובע לנתבע א' אומר שרצונו להתדיין בד"ת וא' אומר שאין לו להתדיין אלא בפני אחרים שכך הוא המנהג במקום שנעשה העסק הדין עמו. כיון דבמקום שנעשה העסק יש מנהג להתדיין כפי דרך הסוחר' ולא כפי ד"ת מנהג מבטל הלכה והביא ההיא דאסטימת' עיי"ש:

קידושין פא.

לִיה אֵל בְּנֵי אָמֵר רַבָּה הִבְעֵלָה בְּעִיר אֵין
 חוֹשֵׁשִׁין מִשׁוּם יִיחוד אָמֵר רַב יוֹסֵף יִפְתָּח
 פְּתוּחַ לְרֵשׁוֹת הַרְבִּים אֵין חוֹשֵׁשִׁין מִשׁוּם יִיחוד
 רַב בִּיבִי אֵיקְלַע לְבִי רַב יוֹסֵף בְּתֵר דְּכֵרֵךְ
 רִיפְתָּא אָמֵר לְהוּ שְׁקוּלִי דְּרַגָּא מִתּוֹתִי בִּיבִי
 וְהָא אָמֵר רַבָּה בְּעֵלָה בְּעִיר אֵין חוֹשֵׁשִׁין מִשׁוּם
 יִיחוד יִשְׁאֵנִי רַב בִּיבִי דְּשׁוֹשְׁבֵינְתִּיה הוּאִי
 וְגַיִיסָא בִּיה אָמֵר רַב כְּהֵנָּא אֲנָשִׁים מִכְּחוּץ

תלמוד בבלי > וילנא החדש - סא קידושין / תלמוד בבלי. ש"ס וילנא החדש. / עמוד 167
 הדינים והאדר ואדר החרות

שולחן ערוך אבן העזר הלכות אישות סימן כב

סעיף ט

יג (יג) <ח> בית { ח } שפתחו { ט } פתוח { י } ט' } לרשות הרבים, אין חשש להתייחד שם עם ערוה.

פתחי תשובה אבן העזר סימן כב

סעיף ט (ח) שפתחו פתוח לר"ה. עיין בתשובת רבינו עקיבא איגר ז"ל סי' ק' ובתשובת הגאון בית מאיר שכתב דאיכא למידק מזה הא פתח סתום אפי' אינו נעול והוא פונ' לר"ה או פתוח לחצר והוא עמה ביחוד בהבית הוי יחוד וכן משמע בקדושין פ"א כו' ומה דאיתא בתשוב' הרשב"א סי' אלף רנ"א דאין יחוד עד שיהא הבית נעול במנעל ט"ס היא ע"ש (עמ"ש לעיל סימן י"א סק"ח) אכן ראיתי בתשו' הרדב"ז ח"א סי' קכ"א שהעתיק לשון הרשב"א הנ"ל ולא כתב שט"ס הוא ושם האריך לחלוק על חכם א' שהביא כמה ראיות דיחוד הוי אפי' אין פתח כלל להחדר שמתיחדים שמה והוא ז"ל דחה ראיותיו משום דהא ודאי דבלילה באפילה הוי יחוד אפי' בלא פתח וכן ביום אם הוא תחת מרגלות המטה הוא מקום שאין אדם רואה אותם וכן מה שהזכירו חז"ל חורבה אפילו תימא דהוא בלא פתח ודלת הוי מקום המוצנע וראוי לביאה כיון דלא שכיחי אינשי דעיילי תמן כו' ובוזה נדחו כל ראיות החכם ע"ש:

שו"ת הרשב"א חלק א סימן אלף רנא

ולענין מה שאמרת באשת כהן שנכנסה בחצר המטרה עם הכתב בחקירה והגיפו הדלתות. מי חיישינן כדאמרין בירושלמי תרעא טריק סוטה.

ודאי מסוגיא דריש פרק אין מעמידין (/עבודה זרה/ דף ל"ו) נראה לכאורה דאפילו ביחוד דעלמא באשת כהן אסורה לבעלה. אלא אם כן נחבשת על ידי ממון דמתירא משום הפסד ממון. הא כל שאינו ירא משום הפסד ממון אפילו בדעיבד אסורה על בעלה. אלא שאין הדעת מכרעת כן דתמה על עצמך שאם כן לא הנחת בת לאברהם אבינו ראוייה לכהונה. ועוד דהא תנן אין האשה נאסרת על בעלה אלא על ידי קנוי וסתירה וסתמא קאמר לא שנא אשת ישראל ולא שנא אשת כהן. ועל כן נראה כדברי הרב בעל התרומות שכתב שם משם רבינו יצחק ז"ל. דלא אמרו אלא באשת כהן שנחבשה דומיא דבהמה דידו תקיפ' עליה. ואפילו הכי היכא דמתירא משום הפסד ממון מותרת. אבל אשה שאינה נחבשת בידו אפילו בלא טעמא דהפסד ממון אינ' אסורה על ידי יחוד. ובנדון שלפנינו אינה נחבשת ביד הכתב אדרבא הכתב מתירא /מתירא/ מן המלך שמא תזעק ויתפש עליה שהאשה עשויה לצווח וכדגרס' בירושלמי התם בפרק אין מעמידין שנייה היא אשה שדרכה לצווח הגע עצמך שהיתה חרשת דרכה לרמוז. **והגפת דלתות שאמרת אין זה יחוד עד שיהא בית נעול דתרעא טריק בירושלמי שער נעול במנעול משמע. וכדמשמע התם בירושלמי בפרק המדיר דגרסי' התם תרעא טריק סוטה מוגף צריכה. וטעמא כל שאינו במנעול ירא הוא שמא יכנס אחר שלא ברשות** וכענין ההוא עובדא דפרק בתרא דעבודה זרה (דף ס"ט) ביין נסך. ועוד דהתם בפרק המדיר (/כתובות/ דף ע"ו) אמרו בכל הנך דאתמרן התם וכולהו אם הביאה ראייה לדבריה נאמנת. ואין לך ראייה לדבריה יותר מזה שלא נתיחדה לרצונה אלא מתוך האונס. וכל הנך דירושלמי כשנעשו שלא מתוך טענה ידועה. ולפיכך יש לחוש להן שמא נתכוונו שניהם ורגלים לעברה יש מה שאין כאן.

שו"ת אגרות משה אבן העזר חלק ד סימן סה

ד. פתח לרה"ר כשהדלת נעולה.

בפתח פתוח לרה"ר כבר בארתי דאפילו נעולה הדלת כדרך כל הדלתות שדרך כו"ע בכרכים לנעול מבפנים מצד שמירה, כיון שדרך כו"ע דכששומעין מי שנוקף על הדלת או שמצלצל על הפעמון שנעשה לכך בא מי שבפנים ושואל מי הוא וכששומע שהוא מהמכירים ואפילו אינו מכירו ממש פותח כשמבין שהוא סתם איש מרובא דרובא אינשי, ליכא איסור יחוד כשהוא בזמן שבאין סתם אינשי לבית אף כשלא הודיעו קודם, דמרתתי שמא ינקוף מי שהוא על הדלת ויהיה מוכרח לפתוח תיכף. אבל בזמן שאין דרך אינשי לבא, או במקום שלא שכיחי אינשי לבא איכא איסור יחוד כשהדלת נעולה, ורק בפתוח ממש ליכא גם אז איסור יחוד דמאחר דקיל ליכנס מירתתי אף מיחידים.

שולחן ערוך חושן משפט הלכות נזקי ממון סימן שפט

סעיף ט

כא] כל מועד משלם נזק מהיפה שבנכסיו; וכל תם משלם חצי נזק מגופו.

סעיף י

בד"א, כשנכנסה הבהמה לרשות הניזק והזיקתהו. אבל אם נכנס הניזק לרשות המזיק והזיקתהו בהמתו של בעל הבית, הרי זה כב] פטור על הכל, שהרי הוא אומר לו: אילו לא נכנסת לרשותי לא הגיע לך היזק. {ח} הרי מפורש בתורה, ושלח את בעירו ובער בשדה אחר (שמות כב, ד). הגה: כל זה לשון הרמב"ם; כג] וצ"ע דמקרא זה בשן ורגל הוא דכתיב {ט} לפטור ברשות שניהם, אבל ברשות המזיק דפטור אפילו בקרן אין ענין מקרא זה טעם אליו, אלא דפטור מכח דאמר ליה: אילו לא נכנסה כו'; כד] {י} והא דפטור ברשות המזיק דוקא שנכנס שלא ברשות, אבל נכנס ברשות, כגון פועלים הנכנסים לתבוע שכרן, ונגחן שורו של בעל הבית, חייב (טור ס"ה בשם הרא"ש).

ט"ז חושן משפט סימן שפט

שם. כגון פועלים הנכנסים כו'. בפרק המניח [ב"ק ל"ג ע"א] פליגי ת"ק ואחרים בזה, דת"ק ס"ל פועלים שנכנסו לתבוע שכרן מבעה"ב ונשכח כלבו דפטור בעה"ב, ואחרים ס"ל דרשאיין פועלים [לתבוע שכרן] מבעה"ב וע"כ בעה"ב חייב, ומוקמינן פלוגתיהו בזה, דאי שכיח בעה"ב בשוק כו"ע ס"ל דלית להו רשות לכנוס לבית בעל הבית שלא ברשותו, ואי לא שכיח כו"ע ס"ל דחייב דהא צריכים לילך לתבוע שכרן, כי פליגי בשכיח לפעמים ובאו פועלים וקרו אבבא על הבעה"ב ואומר בעה"ב אין, ת"ק ס"ל אין קום אדוכתך משמע, ואחרים ס"ל אין קום עול משמע. וכתב הרא"ש [שם סי' י"ב] מדלא הביא הרי"ף ברייתא זו ש"מ דס"ל דעכשיו אין הדין כן, אלא כיון שאין דרך הבעה"ב להיות לו מעות בשוק ודרך הפועלים ליכנס לביתו של בעה"ב, כו"ע ס"ל דחייב בעה"ב בנזקין, ע"כ. ומיום עמדי על דעתי הקלושה תמהתי על בנין זה של הרא"ש לסתור ברייתא מפורשת בתלמוד ולשנות הדין, וזה משענת קנה רצוצין שאין בו כח לסתור דברים מפורשים בתלמוד מדלא הביאה הרי"ף. וצ"ל אדרבה מזה ראייה דפטור הבעה"ב לכו"ע אפילו אמר אין כל כמה דלא אמר בפירוש שיבואו לשם, דהא לא פליגי אלא בפועלים, דהיינו דת"ק אינו מוציא פועלים מכלל שאר אדם דמסתבר שהוא חייב, אלא דאחרים ס"ל דפועלים יצאו מכלל שאר אדם, וא"כ כיון שלא הביא הרי"ף דין דפועלים משמע דהם בכלל שאר אדם דפטור בעה"ב בכל גונוי כל שאינו נותן להם רשות בפירוש ליכנס שם. שוב ראיתי לרש"ל [ביש"ש] בפרק המניח [סי' כ"ה] שהרבה לתמוה ג"כ על הרא"ש שפסק נגד דין התלמוד, בפרט להוציא ממון, ועל שהשמיט הרי"ף הברייתא האריך לתרץ בענין אחר. ונ"ל דיש לפסוק הלכה למעשה כדברי רש"ל דפטור בעה"ב אפילו בפועלים, אבל לא מטעמיה במה שתירץ על השמטה של הרי"ף, כי התירוץ שכתבתי הוא ברור ופשוט לפענ"ד וא"צ לפנים: